

ПОЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ У ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА

У статті досліджено особливості розвитку польського національного руху в Правобережній Україні у другій половині ХІХ ст. Національний рух поляків у цей період представляє собою складний історичний феномен, що вплинув на трансформацію суспільно-політичного простору українських земель. Автор дійшов висновку, що формування нового способу мислення власного соціально-історичного простору учасниками польського національного руху спричинилося до перетворення регіону на арену запеклої боротьби російського, польського й українського національних проектів.

Ключові слова: польський національний рух, «органічна праця», національний проект, націєтворення, регіональна специфіка

Важливим аспектом дослідження національних рухів модерної доби є проблема регіональної специфіки, що, в свою чергу, сприяє подоланню однобічності у вивченні цього історичного феномена, визначенню його ролі у суспільному поступі, розширює межі наукового дискурсу й, зокрема, уможливорює розуміння чинників ментального картографування, тобто способу мислення власного соціально-історичного простору, учасниками цих національних рухів.

Упродовж ХІХ ст. українські терени колишньої Речі Посполитої залишалися ареною активних польських національно-визвольних змагань, стратегічною метою яких стало відновлення власної незалежної держави. Включення цих територій до складу імперій Габсбургів та Романових зумовило відмінності суспільно-політичного розвитку Галичини й Наддніпрянщини, що великою мірою зумовлювалася політикою Відня та Санкт-Петербурга стосовно «польського питання».

Національний рух поляків другої половини ХІХ – початку ХХ ст. представляє собою складний феномен, що, безумовно, вплинув на трансформацію суспільно-політичного простору українських земель, сприяв оформленню власне українського національного руху,

кристалізації його ідейних настанов та практичної діяльності.

Метою статті є дослідження польського національного руху в Правобережній Україні, з'ясування його регіональних особливостей у контексті вітчизняного історичного поступу другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Дослідження регіональної специфіки польського руху Наддніпрянщини передбачає з'ясування змісту і сутності концепту «польський національний рух» у контексті генези націоналізмів Центрально-Східної Європи модерної доби, визначення ідейних засад та практичної діяльності учасників руху, зовнішніх та внутрішніх чинників його трансформації, нарешті, з'ясування ролі польського національного руху у вітчизняній історії другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Аналіз стану дослідження проблематики польських національно-визвольних змагань дозволяє стверджувати, що у працях П. Вандича, А. Валіцького, Н. Дейвіса, Т. Снайдера, Р. Шпорлюка узагальнено теоретико-методологічні підходи до вивчення цього історичного феномена, його ролі у формуванні польської модерної нації та європейської модерної історії в цілому [4-6, 10-11]. Разом із тим, дослідження Д. Бовуа, С. Баженової,

Ю. Земського, Ю. Поліщука та ін. присвячено з'ясуванню впливів, що справляв польський національний рух на суспільство підросійської України, особливості його модернізації [1-3, 7-9]. Втім, на нашу думку, недостатньо дослідженими залишаються особливості розвитку польського національного руху в Правобережній Україні, його впливів на формування українського та російського національних проектів упродовж другої половини XIX ст.

Трансформація європейського суспільства упродовж XIX ст., каталізаторами якої виступили Французька революція кінця XVIII ст. та поширення промислової революції, зумовила появу націоналізмів як суспільно-історичного феномену модерної доби. Усвідомлення необхідності боротьби за власну суверенну державність як основу і гарантію національного розвитку спричинило активізацію національних рухів на всьому європейському просторі. Разом з тим, дослідники модерної історії наголошують на відмінностях національних рухів Центральної та Східної Європи, де панували багатонаціональні династичні імперії, від процесів націоналізації у західно-європейському середовищі [5; 6; 11]. Н. Дейвіс справедливо зауважував: «Поки існували династичні імперії, головна боротьба за владу відбувалася між ультраконсервативними оборонцями панівного істеблішменту і строкатою юрбою революціонерів, які не бачили ніякої можливої надії на прогрес, якщо не замінити імперські режими якоюсь новою, справедливою формою держави. В цьому контексті прихильники численних національних рухів, остаточною метою яких було створення незалежних національних держав, були в принципі несумісні зі збереженням цілості імперій...» [6, с. 456].

Характеризуючи національні рухи Східної Європи, П. Вандич відмічав: «Східний націоналізм часто був протестом проти держави (зазвичай чужої). Живлячись історичними міттами та надіями на майбутнє, він розвивався в етнічно різномірному суспільстві ще до того, як відбулася соціально-економічна

трансформація. Його метою була монолітна спільнота з авторитарними рисами. Отже, східна модель здебільшого стосується «неісторичних націй»... чехів, словаків, литовців, румунів та українців» [5, с. 174].

Водночас, слід підкреслити, що польський національний рух XIX ст., попри відсутність державності у поляків, не можна віднести до аналогічних процесів у «неісторичних націй», тобто не маючих власної держави. З одного боку, «польське питання» залишалось вагомим аргументом європейської дипломатії, а з іншого, – поляки показали приклад, що навіть нація без держави може виступати суб'єктом міжнародних відносин завдяки усвідомленню політичної ідеї своїх легітимних національних прав. З кінця XVIII ст., коли йшлося про сферу політики та міжнародних відносин, «Польща зринала щонайбільше спорадично. Зате у сфері політичних ідей вона всякчас займала важливі позиції. Адже Польща була тепер Ідеєю» [6, с. 460].

Досліджуючи дискурс польського національного руху, слід підкреслити, що в ньому виокремлюються декілька тісно пов'язаних між собою інтелектуальних пластів, що визначили його специфіку порівняно з паралельними національними рухами Центрально-Східної Європи і зумовили парадигму формування модерної польської нації.

Своєрідним фундаментом польського національного руху стала ідея відновлення втраченої наприкінці XVIII ст. держави, що ускладнювалася примусовою інтеграцією теренів колишньої Речі Посполитої до складу Австрії, Пруссії та Росії. «На противагу чехам та іншим націям регіону, крім угорців 1849 року, польська національна боротьба впродовж більшої частини XIX століття була спрямована на здобуття повної незалежності й характеризувалася неодноразовими повстаннями: 1806, 1830-1831, 1848 та 1863 років. Втрата державності була настільки недавньою, що багато поляків ще пам'ятали незалежну Річ Посполиту» [5, с. 177].

Разом з тим, слід відмітити, що польська ідея власної держави зазнала суттєвої еволюції

упродовж століття, зумовленої засвоєнням патріотично налаштованими польськими інтелектуалами західних ліберально-громадянських ідей. Якщо ідеологічним підґрунтям національно-визвольних змагань кінця XVIII – середини XIX ст. була ідея колишньої Речі Посполитої з її сильним станово-представницьким регіоналізмом, традиціями мультикультуралізму і католицького універсалізму, то після Січневого повстання 1863 р. поступово усвідомлюється ідея національної держави як батьківщини усіх поляків.

Не менш вагомим чинником націєтворення поляків стала трансформація традиційного поняття «політичної нації народу-шляхти» відповідно вимогам модерності. Боротьба за відновлення власної державності супроводжувалася кристалізацією концепту польської нації з її невід’ємними атрибутами – звитягою, жертівністю, політичною волею. Для поляків нація представляла собою історично сформовану спільноту, об’єднану у часі і просторі, певний етичний ідеал, що виступав «носієм цінностей, які існували незалежно, хоч і відповідали реальним фактам національного буття» [5, с. 175].

Польський патріотизм як ідеологічне підґрунтя національно-визвольних змагань, на думку А. Валіцького, характеризувався пов’язанням любові до вітчизни з любов’ю до свободи й навпаки – любові до свободи з республіканською любов’ю до вітчизни, громадського блага, чим виразно відрізнялася старопольська концепція свободи від свободи індивідуалістичної, свободи в розумінні класичного західного лібералізму [4, с. 725].

Традиції шляхетської демократії справили подвійний вплив на генезис модерної польської нації. З одного боку, – і це було позитивно – ці традиції сприяли пробудженню суспільної суб’єктивності і чутливості до справ гідності й суверенності нації. З іншого, – ці традиції гальмували формування тих рис волі й характеру поляків, що були необхідні для капіталістичного розвитку (йдеться передусім про такі «буржуазні» чесноти, як хазяйновитість, ощадливість, індивідуальна госпо-

дарська діяльність тощо) як запоруки суспільної модернізації [4, с. 737].

Специфіка формування модерної польської нації, що кристалізувалася впродовж XIX століття, зумовлювалася й особливостями соціальної структури суспільства. На відміну від Західної Європи, де нації поставали на підвалинах середнього класу та пролетаріату, польська нація «була переважно сумішшю шляхти й плебеїв» [5, с. 178]. І якщо для ідеологів старопольської «вольності» поняття нації уособлювалося «народом шляхетським», згодом поширилося усвідомлення, що «складником нації є також «простолюд» і що засада «окремності нації» має спричинитися до визнання за «простолюдом» політичних прав» [4, с. 734]. Залучення широких мас населення до політичної діяльності, а також демократизація життя стали чинниками формування модерної нації [7, с. 17].

Усвідомлення необхідності націоналізації усіх верств суспільства ставило на порядок денний проблему визнання національних прав непольського населення колишньої Речі Посполитої, тобто українців, білорусів, литовців, німців, євреїв. Територіально-історичні зазіхання поляків дедалі більше вступали у конфлікт з національною свідомістю й політичними домаганнями інших народів давньої Речі Посполитої. Причому саме польські визвольні змагання часто виступали каталізатором цих новонароджених національних рухів українців, литовців, білорусів тощо [4, с. 745].

З іншого боку, як слушно зауважив Н. Дейвіс: «Політика польського націоналізму від самого початку була зумовлена безкомпромісним характером усталеного ладу. Володарі держав, що поділили Польщу, ніколи не ставились прихильно до відтворення суверенної й цілком незалежної Польщі. <...> В результаті політично свідомі поляки постали перед дуже вузьким діапазоном вибору. Коли поляки робили собі кар’єру на царській, прусській або королівсько-імперській службі, з’являлися шанси, що вони засвоять культуру і світогляд панівної еліти і вважатимуть себе вже не за поляків, а за

росіян, австрійців і німців... тих поляків, які відмовлялися працювати зі владою, неминуче одразу відкидали у світ підпілля, змов і тероризму» [6, с. 474].

Польський національний рух, як зазначалося вище, від самого початку був реакцією на знищення польської державності і політику Санкт-Петербурга, Відня чи Берліна у «польському питанні», отже, великою мірою зумовлювався зовнішніми чинниками. Оскільки предметне поле нашої статті становить з'ясування специфіки польського національного руху в Правобережній Україні, доцільним, на наш погляд, буде проаналізувати його найважливіші аспекти. Слід зазначити, що відмінністю польського руху в Правобережжі стало те, що регіон упродовж XIX ст. перетворився на поле змагань трьох конкуруючих національних проектів – польського, російського й українського. Р. Шпорлюк звертає увагу на висновок А. Каппелера, що «польський національний рух відіграв роль підривного чинника в Російській імперії у двох сенсах: по-перше, сам по собі, по-друге, через вплив на литовців, білорусів та українців» [11, с. 449].

З іншого боку, поляки, які мешкали в українських теренах, упродовж всього періоду залишалися частиною польського соціокультурного простору, що, в свою чергу, створювало умови для формування модерної польської нації та інтелектуального картографування власного простору ідентичності. Поляки Правобережжя зберегли власні суспільні інститути та простір культурного обміну. Існування цього простору дозволяло чинити опір імперській русифікації, поширювати націоналістичні ідеї та зміцнювати польську національну ідентичність в регіоні. Також, певною мірою, це служило «моральною компенсацією» розчаруванням внаслідок поразки польських повстань 1830-1831 рр. та 1863 р. і полегшило сприйняття позитивістських ідей «органічної праці» у другій половині XIX ст.

Коли йдеться про Правобережну Україну, мусимо зазначити, що від самих поділів Речі Посполитої цей регіон сприймався російським істеблішментом і навіть частиною

російських лібералів як території, історично пов'язані з Росією, її невід'ємна складова, що підважувало імперські претензії на заангажованість у європейські справи [11, с. 349]. І хоча до польського повстання 1863 р. поляки могли сподіватися принаймні на співчуття ліберально налаштованої частини російського соціуму щодо втрати незалежності, втім будь-яка спроба відокремлення українських теренів від імперського організму суворо засуджувалася на рівні суспільного дискурсу й жорстоко каралася з боку влади.

Більше того, як слушно зауважив Ю. Земський, «зміни російських настроїв щодо «польського питання» відбувалися разом із зростанням національних вимог поляків, а також супроводжувалися націоналізацією самих росіян. Тобто, одночасно із спротивом польським національним вимогам у середовищі російської громадськості відбувалося «формування» ідей російської нації та російських національних інтересів» [7, с. 57].

Отже, можемо стверджувати, що поширення польського національного руху, радикалізація вимог його учасників безпосередньо впливали на генезис російської національної ідентичності, особливо коли йшлося про Правобережну Україну як уявлений історично «руський» регіон [11, с. 452]. Тобто конфлікт між польським та російським національними проектами стосовно українських теренів уособлював розбіжності щодо уявлення про власний суспільно-історичний простір, що в умовах націєтворення набувало сакрального значення.

До цього процесу сакралізації суспільно-історичного простору Правобережжя долучилися представники «української школи» у польській літературі XIX ст. На думку С. Баженової, «українська школа» у польській літературі прагнула примирити польську общину Правобережної України з українським населенням, демократизувати її життя в нових соціально-економічних і політичних умовах й вивести її з кута ізоляції» [1, с. 66].

У своїх творах польські поети і письменники – переважно вихідці з Правобережної України і Східної Галичини (А. Мальчевський, Б. Залеський, С. Гощинський, М. Гос-

лавський, Ю. Словацький та ін.), – поширювали міф про давню Річ Посполиту як братній союз поляків, українців та литовців. Вони досліджували «світлі» й «темні» сторони польсько-українського співіснування в минулому, визначали перспективи майбутніх стосунків відродженої Польщі та України, їхнє значення для польського національного життя [1, с. 83].

Після поразки Січневого польського повстання 1863 р. царський уряд у своїй політиці в регіоні поступово почав переходити до політично-націоналістичних принципів, здійснюваних методами націоналізації свідомості усіх своїх підданих. Коли польська шляхта оформилася як національно консолідована, антиросійська сила, «імперії на часі стало згадати, що у Правобережжі проживає православний «руський люд», у якому російські сановники бачили своїх підданих тотожно «людям руским» так званих «внутрішніх» губерній імперії... владі стало зручно відмовитися толерувати місцевий панівний стан – польських поміщиків, а натомість – «викликати», «виховати», «пробудити» прихильність до самодержавства у простолуду – українського селянства» [7, с. 55].

Одним з основних засобів націоналізації українських селян стала реалізація освітньої політики на засадах тріади С. Уварова «Самодержавство. Православ'я. Народність». У 1864 р. було затверджено «Положення про початкові училища», яким вводилася єдина система початкової освіти. Навчання мало проводитися російською мовою під загальним керівництвом і контролем училищних рад, що склалися з чиновників і духовенства. Нагляд за релігійно-моральним вихованням учнів, благонадійністю вчителів здійснювали місцеві священники. Усі школи підпорядковувалися Міністерству народної освіти або Синоду, а в навчальному процесі керувалися підготовленими цими відомствами програмами [9].

Згідно з циркулярами Міністерства народної освіти існуючі в західних губерніях імперії польські школи підлягали закриттю. Як наслідок – на Правобережжі України були

ліквідовані всі католицькі парафіяльні школи. Учням-полякам заборонялося розмовляти польською мовою у школах.

Проте повністю викоринити офіційними постановами, репресивними заходами багаторічні традиції польського шкільництва на Правобережжі України російському царизму не вдалося. На противагу державним російським школам у краї почали виникати неофіційні (таємні) польські школи та приватні пансіони в Луцьку, Старокостянтиніві, Кам'янці-Подільському та в інших населених пунктах Правобережної України [8-9]. Вони, як правило, утримувалися на кошти польської знаті, ксьондзів. У 1892 р. побачив світ указ про покарання осіб за причетність до відкриття та функціонування таємних шкіл у західних губерніях імперії [9].

Як вище зазначалося, державне законодавство жорстко регламентувало освітню справу, істотно звужуючи можливості задоволення релігійних, культурних запитів поляків Правобережної України. Протидіяти цьому намагався культурно-просвітницький рух польської інтелігенції та шляхетства, метою якого було поліпшення загального добробуту польського і українського населення [3].

Поширення у другій половині XIX ст. ідей позитивістської «органічної праці» передбачало зосередження на просвітницькій та господарській діяльності, виховання етнічних поляків у національному дусі. Активізація суспільної та економічної діяльності розглядалися як вагомий чинник модернізації суспільства, що в перспективі мало стати передумовою відновлення польської державності [5, с. 230].

Втім, коли йшлося про Правобережну Україну, тут завдяки зусиллям імперської влади існувало чимало перешкод навіть для такої обмеженої діяльності. Перш за все, націоналізація суспільства на засадах зміцнення самодержавства унеможлиблювала будь-які форми громадянської активності, що суперечили офіційній політиці Санкт-Петербурга. Діяльність нечисленних товариств і осередків, створюваних поляками, перебувала під пиль-

ним контролем поліцейсько-бюрократичних структур. Як зазначалося вище, з середини XIX ст. влада встановила жорсткий контроль над закладами освіти, який підважувався новими обмежувальними нормативними актами.

За таких обставин культурно-просвітницька діяльність поляків Правобережної України перетворилася на єдиний канал трансляції національних інтересів і прагнень. Економічна слабкість, зумовлена як відсталістю імперської господарської системи в цілому, так і зосередженням польського капіталу переважно в аграрному секторі із збереженням великого землеволодіння в умовах розвитку капіталістичних відносин, спричинила односторонність реалізації політики «органічної праці» в Правобережній Україні, що, в свою чергу, послаблювало польський національний рух у протистоянні з російським націоналізмом.

З іншого боку, зосередження на активізації культурницької діяльності сприяло розвитку польської літератури, мистецтва, театру, становленню польської історичної науки тощо. Поширення основних принципів філософії позитивізму починаючи з 1860-х років ставило на порядок денний об'єктивне відображення дійсності «в минулому і сучасності» шляхом вдосконалення джерельної бази, фактичного матеріалу наукових та літературних праць, критики вад суспільства «з метою подальшої перебудови (еволюції) світу» [1, с. 336].

Реалізація цих основоположних принципів позитивізму вплинула на розвиток україністики в польській історичній науці і, як наслідок, – формування польських історичних шкіл – львівської, краківської, варшавської, а також започаткувало генезис історичного краєзнавства. Одним з центрів історико-краєзнавчих досліджень у другій половині XIX ст. став Київ, який залишався, незважаючи на посилення русифікаторської політики, найбільшим в українських теренах осередком польського інтелектуального життя. Саме тут оформилася польська історико-краєзнавча школа, представники якої (Л. Свін-

ський, А. Марцинківський, І. Трусевич, А. Подбереський, М. Дубецький та ін.) досліджували історичне минуле українських земель, особливості їхнього регіонального розвитку [1, с. 241].

Разом з тим, польські претензії щодо Правобережної України, прагнення зберегти позиції польської меншини в соціально-економічній та культурній сферах суспільного життя в регіоні загострювали стосунки з українцями, що почали усвідомлювати власну національну ідентичність. Як зазначив Н. Дейвіс, наприкінці XIX ст. польські територіальні претензії, зіперті на кордони й традиції давньої Речі Посполитої, були вже неприйнятні [6, с. 502].

Отже, можемо зробити висновок, що польський національний рух в Правобережній Україні, будучи складовою частиною загальнопольського модерного націєтворення, в другій половині XIX ст. був спричинений цілою низкою чинників, що зумовили його регіональну специфіку. Перш за все, русифікаторською та націоналізаторською політикою російських урядових кіл, спрямованою на остаточну інкорпорацію регіону до імперського соціуму. Ця політика зазнавала певних модифікацій під тиском обставин, але її стратегічний напрям залишався незмінним від поділів Речі Посполитої.

Другим чинником стало усвідомлення прогресивною частиною польського суспільства зростання ролі простолюду, передусім селянства, у процесах націєтворення. Саме прагнення поширити польські націоналістичні ідеї на все населення Правобережжя загострило стосунки з українцями і водночас сприяло кристалізації окремого українського національного руху.

Поширення ідей позитивізму та реалізація програми «органічної праці» зумовили активізацію культурно-просвітницької та наукової діяльності польських патріотів, що суттєво вплинуло на уявлення про польський національний простір і усвідомлення ними необхідності пошуку порозуміння з представниками непольського населення регіону.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Баженова С. Від романтизму до реалізму. «Українська школа» в польській літературі 20–90-х років XIX ст.: етапи діяльності, історія України в творчості її представників. Монографія / Стефанія Баженова. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2009. – 400 с.
2. Бовуа Д. Гордиев узел Российской империи: Власть, шляхта и народ на Правобережной Украине (1793–1914) / Даниэль Бовуа. Автор. пер. с франц. М. Крисань. – М.: Новое литературное обозрение, 2011. – 1008 с.: ил.
3. Буравський О. Громадська діяльність польської інтелігенції Волині, її внесок в українську і європейську науку у другій половині XIX – на початку XX ст.: Електронний ресурс / Олександр Буравський. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/3602/1/Buravskiy.pdf>.
4. Валіцький А. Три патріотизми / Анджей Валіцький; пер. з польськ. В. Гломозди // Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 724-767.
5. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / Пьотр Вандич. Пер. з англ. С. Грачової. – К.: Критика, 2004. – 463 с.
6. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / Норман Дейвіс; пер. з англ. П. Тарашук. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. – 1080 с.: іл.
7. Земський Ю.С. Польська, Російська та українська еліта в змаганнях за Правобережну Україну середини XIX ст.: Монографія / Ю.С. Земський. – Хмельницький: Б.в., 2011. – 350 с., іл.
8. Ніколаєнко О.О. Польська пансіонна жіноча освіта на Правобережжі наприкінці XIX ст.: Електронний ресурс / Режим доступу: https://keui.files.wordpress.com/2013/12/24_nikolaenko.pdf
9. Поліщук Ю. Національні меншини Правобережжя України у контексті етнічної політики Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.): Монографія: Електронний ресурс / Ю. Поліщук. – Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 432 с. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/img/monograph/file/naz_menshynu_site_154.pdf.
10. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999 / Тімоті Снайдер. Пер. з англ. А. Котенка, О. Надтоки. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. – 464 с.
11. Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна – Росія – Польща / Роман Шпорлюк. Пер. з англ. Г. Касьянова, М. Климчука, М. Рябчука, Я. Стріхи, Д. Матіяш, Х. Чушаак. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 552 с.

Н. Ю. Громакова,

Національний університет державної податкової служби України, г. Ірпень, Україна

**ПОЛЬСКОЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ
В ПРАВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЕ: РЕГИОНАЛЬНАЯ СПЕЦИФИКА**

В статье рассматриваются особенности развития польского национального движения в Правобережной Украине во второй половине XIX в. Национальное движение поляков в этот период представляет собой сложный исторический феномен, повлиявший на трансформацию общественно-политического пространства в украинских землях. Автор резюмирует, что формирование нового способа мышления участниками польского национального движения своего социально-исторического пространства способствовало превращению региона в арену жестокой борьбы российского, польского и украинского национальных проектов.

Ключевые слова: польское национальное движение, «органический труд», национальный проект, нациеобразование, региональная специфика

N. Gromakova,

The National State Tax Service University of Ukraine, Irpen, Ukraine

**THE POLISH NATIONAL MOVEMENT
ON THE RIGHT-BANK UKRAINE: THE REGIONAL PECULIARITY**

The article is devoted to studying problems of the Polish National Movement development on the Right-Bank Ukraine during the second-half of the XIXth century. The National Movement of the Poles at that period was the complex historical phenomenon, that influenced on the transformation of the socio-political spaciousness of the Ukrainian lands. The author by the analyze of the scientific discourse was defined the content and essence of the

concept «the Polish National Movement» at the context of the genesis of nationalisms in the Central-East Europe during the modern period. The author emphasizes, that the spreading of the Polish National Movement on the Right-Bank Ukraine was occurring under circumstances of competition's struggle with the Russian imperial nation building, moreover, the participants of the both two movements were considered the regional non-Poles exclusively as part of their own national identity.

The second-half of the XIXth century was the period of the transformation of the ideology's origins and the spreading new forms and methods of the practical activity of the Polish National Movement's participants. The conspiracy and the rebellion were replaced with the «organic work». It meant to put into usual practice the modern educational and economic forms of activity as the basis of the future Polish state's rebirth.

The author came to the conclusion, that the genesis of the modern Polish nation was promoting to the forming the new way of mind of their own socio-historical space by the participants of the national movement. The traditional regional-representative's patriotism by the «Rzeczpospolita»'s period was replaced by the new conception of the national state. The fundamental idea of this conception was the idea of the national unity and the granting political rights to all Poles. However the Polish territorial claims to the non-Polish lands former «Rzeczpospolita», specifically the Right-Bank Ukraine, caused the emphasizing of the conflict with the Russian nationalism's adepts and the participants of the Ukrainian National Movement. This opposition became the important factor of the socio-political living in the region, that transformed into the area of the fierce fighting of Russian, Polish and Ukrainian national projects.

Key words: the Polish National Movement, the «organic work», the national project, the nation building, the regional peculiarity

Рецензенти: *Сінкевич Є. Г.*, д-р іст. наук, проф.;
Котляр Ю. В., д-р іст. наук, проф.